

INVESTITSİYALARGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

No'monjonova Muazzam Maxbubjon qizi

Mustaqil tadqiqotchi

Iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalar yetakchi rol o'ynaydi, chunki investitsiya orqali korxonalarning kapital jamg'arilishiga, natijada mamlakatning ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirish va iqtisodiy o'sishga erishiladi. Shuning uchun mamlakat iqtisodiyotiga ko'proq investitsiya jalb qilish va ulardan samarali foydalanish muhim hisoblanadi. Mamlakatga investitsiya jalb qilishga bir qator omillar ta'sir ko'rsatadi.

Investitsiyalarning o'sish sur'atlari ko'p omillarga bog'liq. Avvalambor investitsiyalar hajmi olingan daromadni iste'mol va jamg'armaga taqsimlanishiga bog'liq. Aholini o'rtacha daromadi past bo'lgan holda ularning asosiy qismi (70-80%) iste'molga sarflanadi. Aholi daromadlarini o'sib borishi jamg'arishga yuboriladigan qismni ortib borishiga sabab bo'ladi.

Umumiy daromadda jamg'arish ulushining ortib borishi investitsiyalar hajmini o'sishiga olib keladi va aksincha. Ammo bu shart aholini davlatga ishonchi yuqori bo'lganda, davlat fuqarolarning investitsion faolligini ta'minlaganda va kafolatlaganda bajariladi.

Investitsiyalar hajmiga kutilayotgan daromad normasi ham ta'sir ko'rsatadi, chunki ko'rilyotgan foyda investitsiyalashga undaydi. Kutilayotgan foyda normasi qanchalik yuqori bo'lsa, investitsiyalash hajmi shunchalik yuqori bo'ladi, va aksincha.

Investitsiyalar hajmiga ssuda foizi stavkasi katta ta'sir ko'rsatadi, chunki investitsiyalash jarayonida qarzga olingan mablag'laridan ham foydalaniladi. Agar kutilayotgan sof foyda normasi o'rtacha ssuda foizi stavkasidan yuqori bo'lsa bu qo'yilmalar investor uchun daromadlidir. Shuning uchun o'rtacha foiz stavkasini o'sishi investitsiyalash jarayonini susayishiga olib keladi.

Investitsiyalar hajmiga kutilayotgan inflyatsiya sur'atlari ham o'z ta'sirini o'tkazadi. Bu ko'rsatkich qanchalik yuqori bo'lsa investorning kelajakdagi foydasi shunchalik qadrsizlanadi va investitsiyalarni rag'batlantiruvchi omillar qisqarib boradi. Ma'lumki, iqtisodchi-olimlar jamg'armani investitsiyalashning asosi, deb qarashadi. Bu mutlaqo to'g'ri, chunki investitsiya qilish uchun, eng avvalo, pul kapitali bo'lishi kerak. Resurslar (shu qatori pul mablag'lari ham) cheklangan. Asosiy muammo mablag' topish masalasidir. Ayniqsa, investitsiya uzoq muddatni ko'zlashi va tez natija bermasligi bilan ajralib turadi.

Jamg'arish – bu joriy davrdagi qayta ishlashning moddiy asosini kengaytirish orqali kelajakda aholi iste'molini oshirishga yo'naltirilgan jarayon. Jamg'arishning asosiy funksiyasi – takror ishlab chiqarish jarayonining pirovard maqsadiga erishishga ko'maklashishdir. Takror ishlab chiqarish jarayonining maqsadi aholining o'sib va o'zgarib borayotgan ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarini qondirishdan iborat.

Iqtisodiy nazariyada milliy daromad bir qismining asosiy va aylanma kapitallarni, shuningdek, ehtiyoj zaxiralarini ko'paytirish uchun sarflanishi jamg'armani tavsiflaydi. Jamg'arma, odatda, investitsiya sifatida iqtisodiyotga kiritiladi, ya'ni jamg'armaning iqtisodiyotga ijobiy ta'siri investitsiyaga aylangandagina yuz beradi. Jamg'arma deyilganda aholi, korxona va davlat joriy daromadlarining kelajakdagi ehtiyojlarini qondirish va daromad olish maqsadlarida to'planib borishi tushuniladi. Uning hajmi barcha xo'jaliklar daromadidan iste'mol sarflarini ayirib tashlash yo'li bilan aniqlanadi. Daromad tarkibida iste'mol sarflari ulushi qanchalik yuqori bo'lsa, jamg'arma hajmi shunchalik kam bo'ladi. Bunday holat investitsiya faoliyati taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatmaydi. Jamg'armaning o'sishi iqtisodiy ma'noda mablag'larning iste'mol buyumlar xarid qilishdan investitsiya tovarlari xarid qilishga yo'naltirilishini bildiradi. Shunga ko'ra, muddat jihatdan kechiktirilgan iste'mol jamg'armani anglatadi.

Demak, iqtisodiyotda mavjud bo'lgan jamg'arma ulushi bir qator rivojlanayotgan mamlakatlar darajasidan yuqori bo'lsa-da, uning iqtisodiy

o'sishga ta'siri nisbatan past holatni namoyon etmoqda. Shu munosabat bilan jamg'armadan samarali foydalanish asosida barqaror iqtisodiy o'sish davomiyligini ta'minlash uchun, eng avvalo, qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish asosida mavjud aholi jamg'armalarini iqtisodiyotga investitsiya sifatida kirib kelishini faollashtirish hamda tarmoqlararo kapital oqimini ta'minlashga qaratilgan me'yoriy-huquqiy hujjatlar bazasini mukammallashtirish asosida korxona jamg'armalarining investitsiyaga aylanish samaradorligini oshirish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Адашев А. Ў. Корхоналарда инновацион ривожланишининг таркибий асослари //Научное знание современности. – 2017. – №. 4. – С. 8-12.
2. AA Urinboevich Directions for ensuring the sustainable development of industrial enterprises in the context of economic liberalization. International Engineering Journal For Researc-2020
3. Urinboevich, Adashev Azimjon. "Analysis of sustainable development of small business components of the republic of uzbekistan." *E-Conference Globe*. 2021.
4. Adashev, Azimjon Urinboevich, and Abdulkholik Mukhiddin Ugli Ismoilov. "The Role Of Small Business In The Management Of The Organized Structure." *The American Journal of Applied sciences* 3.04 (2021): 84-90.
5. AU Adashev Models of transition to market economy, their commonwealth and differences Экономика и социум, 2018
6. AU Adashev The content bases of the innovative development in companies Высшая школа, 2017
7. Adashev, A. U. "Financial management as a system and mechanism of finance management." *Экономика и социум* 3 (2020): 6-8.
8. AU Adashev Principles and laws of management Экономика и социум, 2019

9. Adashev, Azimjon Urinboevich, and Abdulkholik Mukhiddin Ugli Ismoilov. "The Role Of Small Business In The Management Of The Organized Structure." *The American Journal of Applied sciences* 3.04 (2021): 84-90.

10. АУ Адашев Значение малого бизнеса и частного предпринимательства в вопросах занятости Молодой ученый, 2016

11. AA Urinboevich Theoretical bases of the organization of production process in small business subjects Conference Zone, 2021

12. AA Urinboevich Ways to improve the efficiency of small businesses Conference Zone, 2021

13. AA Urinboevich Theoretical Principles Of Organizing And Improving The Production Process In Small Business Subjects Journal of Pharmaceutical Negative Results, 2022

14. AA Urinboevich Principles of Effective Management of Small Business International Journal of Progressive Sciences and Technologies 2020